

Naša SKUPNOST

LETNIK I — ŠTEVILKA 1/1976

glasilo szdl ljubljana moste-polje

25. Maj

UMETNIŠKA PRILOGA NAŠE SKUPNOSTI

BRATSTVO IN ENOTNOST — KOZARA

Foto AM

Prilogo izdajamo v počastitev 100 letnice rojstva Ivana Cankarja

Drugi naši prilogi NA POT

Z uveljavljanjem naše nove ustave se vedno bolj sproščajo ustvarjalne moči naših delovnih ljudi, občanov. Delo v tisočeri oblikah živi v nadaljnjih možnostih vsakdanjega našega ustvarjanja. V spletu tega je ustvarjalen vsak delavec na vsakem delovnem mestu, ustvarjalen v novi kvaliteti, ki jo prinaša združeno delo.

Koliko niti povezuje delavca za strojem z delavcem npr. v zdravstvenem domu, v šoli, pa v knjižnici, kiparjevi delavnici itn. In obratno: kaj bi npr. gledališče brez strehe nad glavo, brez scene, elektrike, kaj slikar brez barve, čopiča, platna ali papirja?!

Materialna in duhovna kultura se torej nujno dopolnjujeta, nujno druga na drugo vplivata, druga drugo bogatita. Seveda ne moremo domala nikdar reči, da hodita vstric, a prav v tem dialektičnem nasprotju je nenehni vir nadaljnega napredka.

Razvoj tehnologije je danes že tolikšen, da je ustvarjalni delež delavca za strojem nepotešen. Zato nas ne preseneča, da zadnja leta npr. rastejo novi pevski zbori, se pojavljajo nove in kvalitetnejše gledališke skupine, ustvarjajo novi likovniki, tudi samorastniki itn. Ali torej preseneča poziv uredniškega odbora Nsk, naslovljen pred dvema mesecema vsem mladim po srcu, tj. ustvarjalnim silam, kjerkoli in karkoli delajo, da prisluhnejo tej nepotešeni svoji ustvarjalnosti in se nam oglasijo, če jim tako veleva srce? Seveda da se oglasijo pri nas na način, da je moč njih ustvarjalne dosežke v časopisu posneti, tj. natisniti, fotografirati!

Pred poldrugim letom smo začeli predstavljati na naših straneh tudi avtorje, ki so bili ali so po delu ali po rojstvu navezani na našo občino. Po prvih, skorajda plahih korakih pa nam je domala zastal dih: saj je ta naš delovni človek že doslej v svojem času dajal del odgovora na vedno živo nepotešenost izpovedi in pripovedi! Kaj je šele sedaj? In samozavest nam je rastla, kot je rastla in naraščala moč množice ustvarjalcev. Danes lahko zapišemo, da se je njih falanga od prve naše napovedi že domala podeseterila! Seveda zato sodi uredniški odbor, da smo tem avtorjem dolžni še naprej dajati prostor v naši javnosti.

Iz tega naraščanja pa se dvigajo izrazitejše osebnosti polpreteklega in tudi že osebnosti našega časa. In storiti je bilo treba le še korak, da smo se odločili za poziv k sodelovanju v prilogi, ki je pred nami.

Naša priloga — izhajala bo za zdaj nekajkrat letno — je druga priloga Nsk. Tudi prvo — DELEGATSKO TRIBUNO — je narekoval čas, zahteval razvoj naše družbe. Pa tudi prvo prilogo so že najavljale v prejšnjih naših letnikih občasne priloge kot nujnost tedanjosti. Sedaj se je utrdila in živi sredi delegatskega sistema kot njegov vedno bolj nepogrešljivi del.

Bo tudi z drugo našo prilogo tako? Če naj sklepamo po spontanosti začetkov, lahko zremo v prihodnost z vso prepričanostjo v uspeh. Optimisti smo lahko, ker pozivamo k sodelovanju vse zavestne sile v naših delovnih kolektivih, ki že imajo svoja glasila, vse družbenopolitične organizacije, med njimi predvsem ZSMS in ZB NOV, da se priključijo naporom uredniškega odbora oziroma posebne komisije pri njem.

Tako bo priloga vredna naslova, ki ga nosi: NAŠA SKUPNOST — 25. MAJ!

NAŠA SKUPNOST — 25. MAJ

Umetniška priloga. Ureja komisija pri uredniškem odboru Nsk, zanjo odgovarja Marjan Moškrič.

PRED OBČINSKIM PRAZNIKOM

V tem delu naše nove priloge nadaljujemo s predstavljanjem naših avtorjev. Ko smo se pred poldrugim letom odločili za začetek uredništevja te zamisli, se nam horizonti niso videli tako široki, kot nam je to kmalu postalo jasno. Pa še novi se nam odpirajo.

Je zato kaj narobe? Nasprotno: vedno bolj se kaže utemeljena ona sprva še ne dovolj jasna perspektiva, da lahko tudi za proletarski vzdohni del Ljubljane brez pridržka ugotovimo IMELI SMO LJUDJI, pa še dodamo lahko IN IMAMO IHH!

Naj torej nadaljujemo. Nič drznosti ne potrebujemo, pa tudi ne oklevanja. Dovolj dela je še pred nami.

PEPCA KARDELJ SE JE RODILA 1.1914: V Spodnji Zadobrovi. Po osnovni šoli v Polju je šla na meščansko šolo v Moste in se s 13 leti starosti zaposlila kot delavka v Saturnusu, po desetih letih pa v tekstilni tovarni Eifler. Že v Saturnusu se je vključila kot delavska zaupnica v delavsko gibanje, l. 1935 postala članica KPJ, na ustanovnem kongresu KPS l. 1937 pa je bila izvoljena v njen CK, — kasneje CK ZKS.

Večkrat je bila zaprta, se umaknila v ilegalo in bila l. 1940 internirana v Bileči. Po fašistični okupaciji je bila sekretarka rajonskega komiteja za Bežigradom — do decembra l. 1941, ko so jo Italijani ujeli in obsodili na 18 let ječe. Do kapitulacije Italije je bila zaprta v več italijanskih zaporih, potem pa je prešla na osvobojeno ozemlje in nadaljevala s političnim delom.

Od l. 1945 je članica republiškega in zveznega sveta sindikatov ter članica glavnega odbora OF — kasneje SZDL, od l. 1958 zvezna poslanka in članica odbora za delo in socialno zavarovanje sveta proizvajalcev skupščine SFRJ, 11 let je predsednica organizacije Družina in gospodinjstvo, sedaj imenovane Krajevne skupnosti in družina.

Njeno široko javno delovanje sega v globino problemov, katerih se loteva in o katerih tudi piše. Prispevke o aktualnih problemih družine je objavljala, oziroma še objavlja v različnih jugoslovanskih periodikah, predvsem Naša žena, Porodica i domačinstvo, Mesna zajednica in sidikalni Rad. O tem govori in piše tudi za radio in televizijo. Spominska dela pa objavlja v Pionirskem listu in drugod, naši občani jo poznajo tudi po prispevku v Zborniku '65.

Svojega predvojnega delovanja se je spomnila tudi v prispevku

Čuje se odmev korakov...

Kot filmski kadri se mi vrste spomini na tisti februar in na naslednje mesece 1940. leta. Brezobzirno se nizajo drug za drugim — grobi in veličastni, neusmiljeni, kot so tedaj neusmiljeno grabili krvavi kremplji podivjanega fašizma po Norveški, pa brez kompromisno dosledni v zarji revolucije in svobode prenekje na svetu.

Naj bo tak tudi njih zapis.

In mirno teče pero, ko začrtava slike spomina.

Tako mirno smo presojale položaj tudi tiste prve februarске dni leta 1940, ko smo se znašle sredi aretirancev tudi tri delavke: Angela Dovčeva, Anica Vipotnikova in jaz — kot smo kasneje zvedele

— edine ženske v Jugoslaviji, ki smo v njej »motile red in mir« ...

Kako so uspeli in me aretirali? Najmanj deset dni prej sva živela z možem ilegalno pri mojem bratranču v Savljah. In samo zaradi konspiracije sem se tistega večera 7. februarja oglasila pri domačih v Zadobrovi. Me je kdo izdal? So bili žandarji obveščeni o vsem, kar se je dogajalo pri nas doma? Najbrž ne, a večkrat so prihajali v našo hišo pregledovat — kar tako, so govorili. So tiste noči nameravali priti — kar tako?

Po treh dneh sedaj sedimo v avtobusu na poti proti Zalogu. Da, z Angelco sva

zvedeli, da nas bodo iz Slovenije odpeljali z zaloške železniške postaje. Javili sva naprej. Prepozno! Na ljubljanski železniški postaji so nas že čakali naši ljudje ...

Telefonski drogovi bežijo mimo nas. Cesta je kotanjasta, avtobus divja in premetava nas sem in tja, gor in dol. Verige na moških nogah nemirno žvenketajo, vsak gib nas ženski spremlja več parov srepe v nas uprtih žandarskih očih ...

Pobeg je nemogoč.

Kako bo v Zalogu?

Avtobusne zavore zacvilijo. Izstopamo.

Naenkrat nemir med žandarji: od kod toliko »potnikov« na zaloški postaji?

Z vseh strani so prihajali ti naši dobri, dragi tovariši iz Zaloga, Zadobrove, Polja, z Vevč itn. Kako so vendarle zvedeli? Kako so uspeli priti?

Čujejo se klci: Fuji! Fašisti! Živela svoboda! Pustite naše ljudi pri nas doma!

A že je tu vlak. Vrsti žandarjev se skleneta okrog nas kot kleščice in misel na beg skopni.

Po dveh dneh in pol so zapele verige vkljenjenih po kamnih bilečanskih poti. Med vožnjo so moškimi verige sneli, da so jih lahko tem močnejše pritegnili za pohod do taborišča.

Pri izstopu nas je pričakala cela četa tamkajšnjih žandarjev. Domačini so nemirno spraševali: Kdo so to, ki jih vodite? Kaj so storili, da jih vodite vkljenjene in tako zastražene?

Žandarski kordon je odgovarjal: Banditi so, barabe, kriminalci!

V čigave roke so prišli, v kaj smo jih pripeljali, so se spraševali celo agenti, ki so nas spremljali na poti do Bileče.

Stojimo pred vojašnico in čakamo. Sprašujemo se: internacija? Na vlaku nam je nek žandar namignil, kakšna da bo ta naša internacija: Varni boste kot v Alahovem naročju! Čuvali vas bodo, da še miš ne bo mogla niti noter niti ven.

Ko so nas v Ljubljani pobrali, so se samo osomo zadržali, da so od policije. In ne da bi nam dali kakršenkoli odlok o kakšni internaciji, kaj da bi nas sodili, so nas odvlekli v neznanu. Kam!

Sedaj pogledujemo skoz zamreženi glavni vhod vojašnice in se zavedamo: To bo »Alahovo naročje«. Poleg žandarjev nas bodo stražili še vojaki.

Niti noter niti ven ... niti miš ...

Spraznili so eno stavbo vojašnice in nas natrpali vanjo. Moške so stražili žandarji kar po sobah — po dva v vsaki —, nas tri ženske pa so spravili v manjši prostor in pred njim so se izmenjavale straže podnevi in ponoči, ponoči in podnevi. Za vse je bilo namenjeno eno samo stranišče in tja so nas spuščali žandarji, kadar se jim je pač zahotelo. To je bila tudi edina možnost izhoda iz sob. Niti obvezni dnevi »sprehoda« kaznjencev po zaporih nam ni bil omogočen, pa hrana, skrb za zdravje, pa duševna hrana, pa ... protestirali smo, moj mož pa je napisal tedanjemu podpredsedniku vlade dr. Vladimirku Mačku odprto pismo, iz katerega naj havedem nekaj dejstev:

Pošto smo dobivali od domačih, a mnoge spodbudne vrstice so pisali delavci in delavke iz tovarn, kjer sem dotlej delala, pa iz Kranja, Celja in od drugod. V en sam vzklík lahko združim vse te, premnoge s trdo roko napisane vrstice: Vzdrži! Vzdržite! Mi smo z vami!

Pošto smo kajpak brali družno in se medsebojno obveščali o njej. Tako smo spoznali ozračje: Nismo sami! Z nami je delavski razred, z nami so vsi svobodol-

jubni ljudje. Bileče si niso postaviti upali v Sloveniji, a razdalje so samo še bolj kazale, da je na obzoru prelomni zgodovinski čas, ki je razburjal, a tudi združeval vse dobro misleče delovne ljudi.

Poleg predvojnega policijskega zapora na Bleiweisovi cesti v Ljubljani in medvojnega v Begunjah zame ni bilo hujšega zapora kot v Bileči, po postopkih in po ciljih pa je bil tedaj najhujši. In kaj je v takih razmerah pomenil poleg pošte obisk sorodnika, znanca!

Neke aprilske nedelje je bilo, ko so me poklicali v pisarno: brat! Nemo so prodrle oči drug do drugega, nato pa sva si padla v objem. Šepetala sva si nežne besede, bodrila sva se, spodbujala, se spraševala, hlatala po vsem, kar je bilo moč povedati v kratko odmerjenem času in vpričo žandarja. Pred slovesom je moja roka začutila pismo mojega moža. Sam je tedaj prišel do Dubrovnika, da bi mi bil bliže, a do Bileče ni smel priti, ker so ga iskali že doma. Pa je dal mojemu bratu pismo zame...

Kot filmski kadri so se mi vrstili spomini, grobi in veličastni, neusmiljeni pa brezkompromisno dosledni.

Take je pisal čas, taki naj ostanejo zapisani času.

Internirani nimajo pravice dobivati časopisov, a od knjig samo tisto, kar jim dovoli upravnik taborišča, ki ne prepušča skoro nič. Niti za svoj denar si internirani ne morejo nabaviti dobre hrane, a pošiljk od zunaj hišni red ne dopušča. Taborišče je dalje brez sleherne zdravniške oskrbe. Za bolnike s 40 stopinjami temperature se po 8 dni hišni zdravnik sploh ne briga. Tako je bilo s slovenskim internirancem Oskarjem Kovačičem in mojo ženo. Ko so po vsem tem internirani protestirali, je hišni zdravnik odgovoril: »Kadar imam izbirati med interesom državnih oblasti in mojo zdravniško vestjo, potem bom brez oklevanja izbral prvo.« To pomeni, da interes državnih oblasti zahteva postopno fizično izhiranje in uničenje interniranih. To strašno resnico potrjuje tudi

hišni red. Dobesedno namreč piše v njem: »Vsako nepokorovanje organom taborišča se bo najstrožje kaznovalo, razen tega se internirani izpostavljajo nevarnosti, da bodo ubiti z vročim ali hladnim orožjem.« To se pravi, da ima sleherni žandar pravico brez vsakega povoda ubiti internirance, ne da bi prej komurkoli odgovarjal za svoj zločin. **Internirani so dejansko v stalni smrtni nevarnosti.** V konc. taborišču se torej namerno vodi kurz na fizično uničenje interniranih. To strahotno resnico potrjuje tudi dejstvo, da so pred štirinajstimi dnevi žandarji odvedli na okrajno glavarstvo dva internirana, ju tam strahovito mučili in pretepali ter ob tej priliki preko 50 let staremu akademskemu slikarju MOŠI PIJADU zlomili nekoliko reber. Toda niti eden od krivcev ni bil kaznovan.

Da, Moša! Že v prvem mesecu naše internacije so ga odvlekli skupaj z Milutinovičem na okrajno načelstvo in tam oba tako pretepli — skakali so po njih s škornji —, da smo ob njunem povratku med nas prvi trenutek onemeli v grozi, nato pa se odločili za kolektivni gladovni štrajk, na okrajno načelstvo in notranje ministrstvo pa smo poslali protest, katerega smo vsi prej podpisali. Od zunaj so se temu protestu pridružili moj mož s prej omenjenim pismom in drugi.

Kako je moglo priti do takega nečloveškega ravnanja? Člen 12. a ustave, ki je omogočal internacijo kogarkoli, je odprl vrata fašizmu in fašističnim metodam v stari Jugoslaviji. Interniranci v Bileči smo začutili, da gre za prve žrtve fašizma, ki se ob njih protiljudski režim ne bo ustavil. To so potrjevale tudi vse možnosti, ki so se jih posluževali žandarji v odnosu do nas. Imeli so celo pooblastila za insceniranje upora v taborišču kot »povoda« za pobijanje internirancev. Moša je bil z Milutinovičem prvi dokaz za to in vse sobe so bile na preži, kdo bo naslednji...

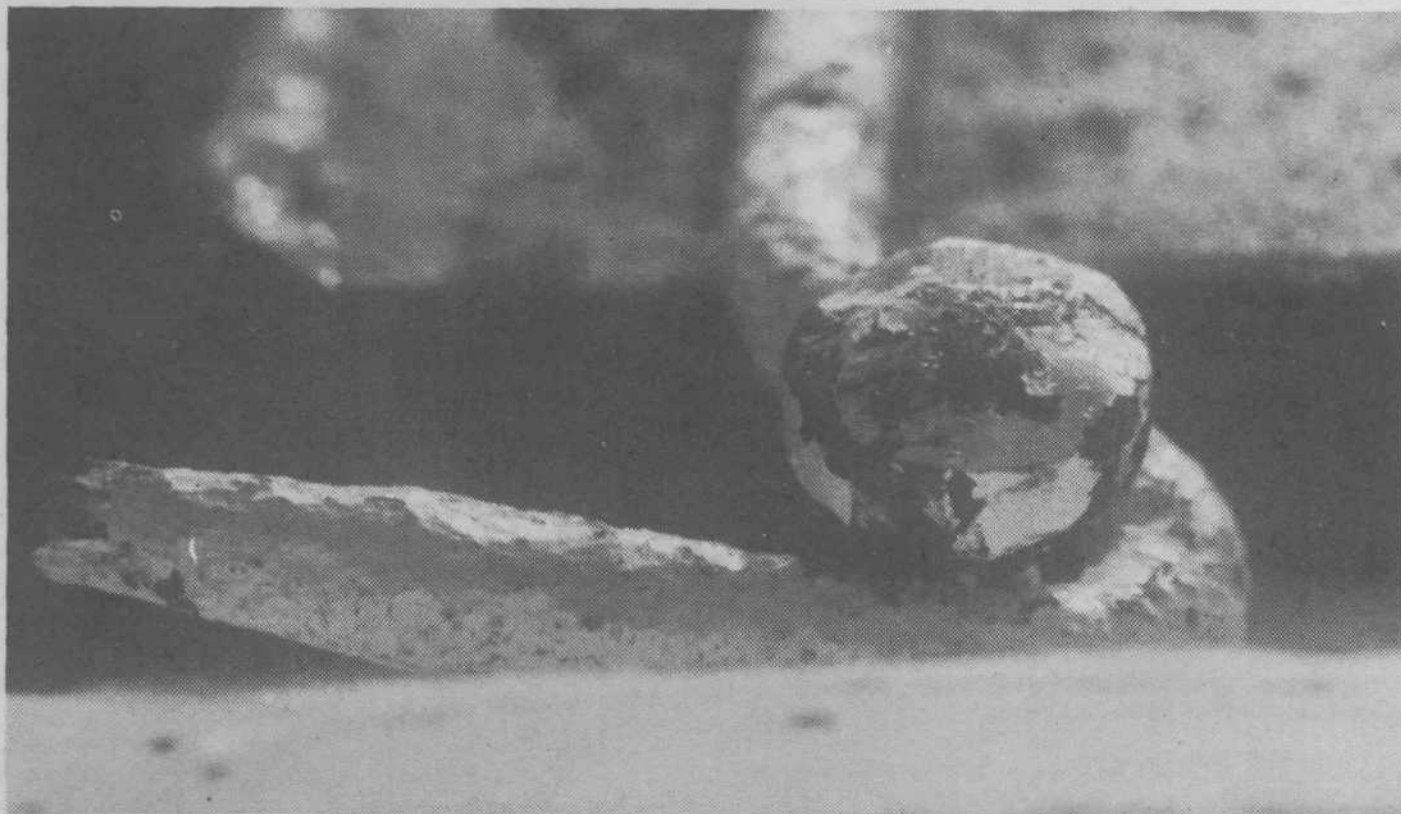
In še enkrat: Moša! Ko je bil v letih 1936 in 1937 zaprt v Mitrovici, smo razpečavali njegove slike in zbirali sredstva

za rdečo pomoč. Spominjam se ga s slike večjega pokončnega formata: mož v beli halji, z očali in z značilnim blagim pogledom, ki je prodiral v notranjost vsakogar in ga tako rekoč v trenutku razpoznaval. Ko pa sva se v Bileči prvič srečala, je moral Moša na meni opaziti neko presenečenje, kajti rekel mi je: »Pepice, pa što, mislila si, da sam večji!?« Kako je vedel, da je v moji predstavi res bil po postavi manjši, a kako je mogel biti v stikih s tovariši, pri delu, v akcijah in teoretskih izhodiščih tako velik?! ... Pa tako skromen?! ...

Bližal se je 1. maj. Tedaj so nas prvič spustili na reko nedaleč od taborišča. Premišljali smo, kako bi mednarodni delavski praznik proslavili kar najdostojneje. Dogovorili smo se za originalno pesem, ki naj jo poskuša napisati več avtorjev. Tako naj bi dosegli, da bi bila napisana čimprej pa spet čimboljše. Edino Apihova je bila napravljena tako. Vse sobe so se je začele učiti — tudi peti, kajti Milan Apih je napisal zanjo tudi note — in ko so po kamnih odmevali prvi naši koraki proti reki, je od okoliških skal že odmevala tudi naša pesem:

Čuje se odmev korakov ...
in ni prenehala vseh petnajst, dvajset minut, kolikor smo bili zunaj.

Črnogorski tovariši so nas začeli v zaporu dokaj zgodaj obiskovati in prek njih je bila jugoslovanska javnost hitro obveščena o položaju v Bileči. Začele so se javne intervencije od Beograda do Slovenije. Veliko vlogo pri tem — poleg odprtega pisma mojega moža in drugih, zlasti Vlada Simiča — je odigral dr. Ivan Ribar, ki je z osebno intervencijo v Bileči dosegel, da se je položaj začel zboljševati. Ne za vse. Medtem ko so bili nekateri izpuščeni že prej — tudi moji tovarišici sta bili med njimi —, smo drugi še ostali v zaporu. Začeli pa smo dobivati pošto (nanjo smo v prvih tednih zaman čakali) in dobivali smo tudi prve obiske.

SKRITA MOČ

Foto SG

MIHA BERČIČ se je rodil 1. 1911 v Sostrem. Tam je koncal osnovno šolo, šel v uk in 1. 1931 postal mizarški pomočnik. Ze tedaj se je prek knjig seznanjal z marksizmom in po odsluženju vojaškega roka so se zanj zvrstila leta brezposelnosti in priložnostnih zaposlitev, a tudi leta zorenja, dela v DPD Svoboda in v Vzajemnosti; leta 1939, ko se je zaposlil v Saturnusu, je bil sprejet v KP.

Ze 13. julija 1941 je odšel v partizane, prešel iz Molniške čete v II. grupo odredov ter bil komisar čete, namestnik komisarja in kasneje komisar bataljona v Gubčevi in Cankarjevi brigadi, leta 1944 in 1945 pa je bil član in sekretar celjskega okrožnega komiteja KP. Kot tak je dočakal osvoboditev.

Leto dni je bil načelnik oddelkov na ministrstvu za trgovino, tri leta pa organizacijski sekretar komiteja in predsedstva vlade LRS. Od 1. 1950 do 1955 je bil predsednik OLO Ljubljana - okolica, nato predsednik OS Litija, od 1. 1957 do 1961 pa direktor papirnice Vevče.

Ze vsa leta dotlej pa tudi posej je družbenopolitično živahno deloval, a sredi tega dela 1. 1973 umrl, potem ko je bil več let bolan.

Miha Berčič ni mnogo napisal; bil je predvsem govornik in v njegovih zapiščini je mnogo rokopisov referatov in govorov, med drugim npr. tudi iz 1. 1944 referat o izgradnji in pomenu ljudske oblasti. Iz let 1943-45 sta ohranjena tudi dva zvezka zabeležk s sej različnih komitejev.

Leta 1955 je v reviji Socialistična misel objavil prispevek Četrto stoletja bojev in dela za cilje delavskega razreda. Za inštitut za zgodovino delavskega gibanja je 1. 1960 napisal spomine v Saturnusu od 1939 do 1941, v brošuri Trideset let Molniške čete pa 1. 1971 izšel njegov prispevek, iz katerega objavljamo krajši odlomek.

Ustanovitev

USTANOVITEV MOLNIŠKE ČETE je imela globoke korenine v političnem boju in kulturni dejavnosti naprednih delavcev v Zadvoru in okolici že od leta 1920 dalje.

Zanimivo je vedeti in primerjati dejavnost Svobode neposredno po njenih sekcijah v vsem obdobju njenega delovanja.

PRVA SEKCIJA DRAMATSKA - je bila ustanovljena takoj po občnem zboru „Pri Grešniku“ in je že 19. aprila leta 1928 gostovala v Zalogu v dvorani gostilničarja Cirila Požarja. Tu je imela svoje prostore tudi Svoboda Zalog. Njen upravni odbor je bil takoj pripravljen odstopiti prostor in tako se je pričelo medsebojno sodelovanje, ki je trajalo vsa leta, kajti tudi po letu 1931, ko je Svoboda Zalog dobila v uporabo dvorano „Pri Glastovcu“, je Svoboda Zador nastopala v tej dvorani v Zalogu ne samo z igrami, temveč tudi s koncerti.

Glede izbire je bila dramatska sekcija vedno v zadregi tako po vsebinski plati kot tudi zaradi majhnega odra in nezadostne opreme. Kulise so bile samo ene, iz njih je bilo moč z ene strani sestaviti navadno sobo, z druge pa boljšo sobo. Za vse druge potrebe so sproti izdelovali stalne aličasne postavite, čestokrat kar iz papirja. Če dodamo še to, da na odru do leta 1936 ni bilo elektrike, potem si lahko mislimo, v kakšnih pogojih je delovala ta sekcija. Kljub vsemu pa so imeli gledališčniki svoje stalne obiskovalce in redko se je primerilo, da dvorana ne bi bila popolnoma zasedena. Do leta 1934 je to dejavnost neposredno vodil in tudi sam igral Jože Moškrič. Za njim je vodstvo sekcije prevzel agilni in vsestransko sposobni Franc Miklavc. Moškrič pa ni bil samo organizator predstav, marveč je zaradi pomanjkanja naprednih revolucionarnih del pričel tudi sam pisati. Prvo in tudi najuspešnejše delo so bile Rdeče rože. Prvo predstavo te igre je Moškrič

tudi sam režiral in igral glavno vlogo.

Kot režiser se je v dramatski sekciji udeleževal tudi Jože Mazovec iz zaloške Svobode, ki je obiskoval režiserski tečaj.

MOSKI PEVSKI ZBOR je od ustanovitve leta 1931 do okupacije neprekinjeno redno deloval. Glede na lokalne prilike je imel kar močno zasedbo. Tako je na primer v letu 1934 imel 25 članov. Do leta 1934 je bil njegov predsednik Janez Smrekar, po tem letu okupacije pa Miha Berčič. Potem ko je bil prisilno odstavljen kot pevovodja učitelj Fajon, je pevski zbor - z malimi presledki - poučeval Kristo Perko, v presledkih pa Vračko, Korošec, Črnjač itn.

DRUGA SEKCIJA JE BILA TAMBURAŠKA. Pričela je z delom takoj v letu 1928. Tamburaški zbor je strokovno poučeval učitelj Fajon z osnovne šole Sostro. Ze po letu 1928 so tamburaši organizirali izlet na Lisičji grad pri Skofljici ter tam priredili prvi javni koncert. Toda društvo in tamburaši so si želeli več. Leta 1930 so bili zbrani prvi prostovoljni prispevki za godbo. Polna cena novih instrumentov je znašala 22.000 din. Ob naročilu pa je imelo društvo samo 3800 din gotovine. Zato je vsak godbenik za nabavo instrumentov prispeval po 300 din, nekateri člani pa so denar posodili, oziroma položili kavejce. Ta požrtvovalna akcija svobodašev je zbudila velik odmev ter potisnila v senco dejavnost klerikalne Prosvete.

Kot tamburaški zbor je tudi godbenike pričel poučevati učitelj Fajon, ki je vodil tudi leta 1931 ustanovljeni pevski zbor.

Godbeniki so note nabavljali sami, kajti denar je bilo v društveni blagajni vedno tesno. Gonilna sila je

bil vedno Tone Trtnik. Kljub temu, da se je z leti članski sestav godbe menjal, so se vedno vključevali mladi člani, tako da sekcija ni doživljala kriz. Godba je bila vseskozi močan steber društva. Brez nje ni bilo prosvetnih večerov, koncertov doma in drugod ter izletov.

Zbor doma ni nastopal samo na prosvetnih večerih, koncertih, samostojno ali z drugimi zbori, marveč povsod: po vajah na vasi, na izletih ali zabavah. Če je le obstajala širilelasna zasedba, se je oglašala delavska pesem, pa tudi umetna in narodna. Posebej pa je nastopal kvartet Smrekarjev: trije bratje Janez, Karel in Stečko in njihov sorodnik Ivan Smrekar. To, da se je tudi v gostilnah in na vasi oglašala zborovska pesem, je bil nov pojav, ki je tudi pomagal odpravljati za ostalost in druge negativne pojave.

Razpust Svobode leta 1935 je prinesel težave tudi pevskemu zboru. Kot godba se je tudi pevski zbor začasno zatekel pod okrilje delavskega glasbenega društva Žarja v Ljubljani.

Ko je bila v letu 1936 ustanovljena Vzajemnost, je pevski zbor nastopal pod naslovom tega društva.

V letih 1939 in 1940 so bile pevke vaje živo prizorišče debat o grozeči svetovni vojni.

Ob tako močni dejavnosti treh osnovnih sekcij društva ni bilo težko razvijati tudi drugih oblik. V vsaki zimski sezoni so se vrstili prosvetni večeri. Podatki, ki so žal na razpolago samo za obdobje delovanja Vzajemnosti (1936-1941), povedo, da je bilo v tem času 13 prosvetnih večerov - od enega do štirih v posamezni sezoni. Programi so bili zelo pestri, saj so nastopali godba in pevski zbor, gledališčniki z enodejanko, vrstila so se predavanja, recitacije itd. Predavanja na teh ve-

Društvo je vsako leto prinjalo eno ali dve letni veselici, toda ne iz kulture, temveč zaradi finančnih potreb. Iz enakih razlogov je prirejalo „bale“ in tudi „vinske trgatve“. Najbolj pa so bila obiskana redna vsakoletna silvestrovanja.

IZLETI v bližnjo in daljno okolico, zlasti ob 1. maju, so bila redna društvena dejavnost, čisto skupaj z drugimi delavskimi društvi. Najbolj priljubljena točka je bila Pri Pečarju ali v Besnici, pa tudi Podgrad, na Orljem, ali v Podmolniku oziroma na Marječku. V sodelovanju z drugimi društvi je bil leta 1934 izlet na Šv. Trojico. Tja je Leon Štrukelj iz Ljubljane pripeljal tudi dva Avstrijca, ki sta leta 1934 sodelovala v krvavih bojih dunajskega delavstva z buržoazijo. Tedaj je imel Štrukelj tudi krajši nagovor o tem boju in med izletniki so izvedli solidarnostno nabiralno akcijo za pomoč avstrijskim delavcem, ki so morali pred terorjem buržoazije bežati iz svoje domovine. Izleti so bili tudi v Taborsko-jamo in na Rašico. Kljub temu, da so bili izleti s pravili društvu odobrene dejavnost, sta zlasti prvomajske izlete kontrolirala žandarmerija in policija. Da bi se otresli te nezaželene družine, so svobodaši na primer proglasili, da gredo na Pečarja, pe odhodu v to smer pa so se v manjših skupinah usmerili na Orlje. In tudi zaradi take potegavščine so bile pozneje sitnosti, ker so žandarji krenili v prazno.

ZLETA SVOBOD SLOVENIJE V CELJU 28. junija 1935 se je udeležilo 106 članov in simpatizerjev Svobode Zador. Sodelovala sta tudi pevski zbor in godba. Skupaj s člani Svobode Zalog pa je prijavil svoj nastop tu 40-članski govornilni zbor, ki je nastopil na osrednji proslavi. Ta-

Nekaj dni po tem zletu so bile Svoboda in centrala Svobod v Ljubljani razpuščene

SPOMINI ŽIVIJO

Kakor se vedno bolj odmikajo leta predvojnih bojev naprednih, revolucionarnih sil našega naroda ter leta narodnoosvobodilnega boja in revolucije, se odmikajo tudi že leta obnove in graditve ljudske oblasti v svobodi. Končno: vse, kar se danes zgodi, je že kamenček v mozaiku, ki se mu pravi zgodovina.

In kakor so tudi pestri kamenčki — kako veličasten mozaik nastaja! Mnogo tega je že zapisanega in objavljenega, mnogo pa je že pripravljenega za tisk. Zato pozdravljamo pobudo občinskega odbora ZZB NOV in aktiva medvojnih aktivistov OF, da omogočita objavo že pripravljenih prispevkov in povabita še druge, da se pridružijo.

Priloga Naše skupnosti 25. MAJ za zdaj sicer skromno odpira vrata vsem živim spominom o dogodkih in ljudeh, spominom, ki naj od njih noben ne zatone v pozabo.

Aktivnost OF leta 1941 v Zalogu

Leta 1940 so bili aretirani nekateri člani KP, in sicer Milan Apih, Angela Ocepek, Pepca Kardelj, Vencelj Perko, Dušan Kermaver in Ivan Kreft. Iz Ljubljane so jih z avtomobili pripeljali do zaloške železniške postaje ter jih naližili na vlak in odpeljali v Bilečo. Ta dogodek je tamkajšnje prebivalce ne glede na strankarsko pripadnost zelo razburil. Pred železniško postajo Zalog so se zbrali na protestnem zborovanju. Organizatorica tega množičnega nastopa je bila tamkajšnja organizacija KP, katere sekretar je bil Adolf Jakhel. To aretacijo so obsojali vsi napredno misleči ljudje. Vladajoča stranka je z njo zgubila še zadnji ugled med delovnimi ljudmi, ki so postali še enotnejši, kar posebej velja za delavski razred. Komunistična miselnost je vedno globlje prodirala v delavske vrste. Taka enotnost pa je imela tudi zelo močan vpliv med mladino, ki je imela že močno razvito skojevsko organizacijo in katere prva pokrajinska konferenca za Slovenijo je bila 20. junija 1940. leta nad Zalogom pri tako imenovanem Novem gradu. Konferenco je vodil Stane Bobnar, navzoči pa so bili tudi Tone Tomšič in drugi znani voditelji PK. V spomin na to konferenco je bilo po osvoboditvi ob železnici pod hribom postavljeno spominsko obeležje. Drugo močno skupino skojevcev je vodil Ivan Ferlež (Švejck). Tudi ta je bila zelo aktivna.

KP in SKOJ sta bila že pred razsulum stare Jugoslavije zelo aktivna. Kazale so se že znaki razpada kapitalističnega režima. Pri Tinču Židanu so se pogosto vrstili razni sestanki, na katere so prihajali Franc Černe — Klemen, Adolf Jakhel, Jože Mazovec in Vinko Dovč. Vsi imenovani so bili kasneje med organizatorji nadaljnjega razvoja KP in OF.

Tudi med železničarji so bili komunisti zelo aktivni. Vodili so jih Franc Leskošek, Polde Maček st. in Rudi Sigulin. Sestanke so imeli v letih 1940 in 1941 pri Romanu Klešniku, Jožetu Omahnu, Janezu Pangeršiču ter Tonetu Zupančiču. Na sestanke so prihajali Jože Omahen, Tone

Zupančič, Janez Pangeršič, Rudi Sigulin, Peter Čermelj in Franc Groznik. Vsa ta aktivnost KP v letih 1940 in 1941 je bila močna podlaga za ustanovitev OF.

Aprila leta 1941 je Adolf Jakhel že pridobival člane za OF med levimi socialdemokrati — predstavnik Karel Mržek — in levimi krščanskimi socialisti — predstavnik papirniški delavec Janez Pangeršič. Vsi so bili vedno bolj enotni, da morajo izgnati okupatorja z naše zemlje. Dobili so tudi že konkretna navodila in naloge za akcije in razvoj OF v Zalogu in okolici.

Junija l. 1941 je bilo v zadobrovschem gozdu več važnih ilegalnih sestankov. Vodil jih je Adolf Jakhel, navzoči pa so bili Marko Simčič, Miro Klavs, Polde Maček st., Maks Mahkovec, Mirko Peršič in še nekateri. Razpravljali so o organizaciji OF v boju proti okupatorju. Na pobudo KP pa se je v mesecu juliju 1941 osnoval rajonski odbor OF za občino Polje, v katerem so bili Polde Maček st., Marko Simčič, Mirko Peršič, Janez Hribar, papirniški delavec Janez Pangeršič in železniški prometnik Janez Pangeršič. Odbor je vodil Polde Maček st. Vsi člani so bili zadovoljeni po terenih, da organizirajo vaške odbore OF.

Drugi večji sestanek je bil konec julija l. 1941 v Sigah pri Vevčah, tretji pa kmalu nato v kleti hiše dr. Jenka. Navzoča sta bila tudi Boris Kraigher in nekdo z Vevč. Včasih se je ta odbor sestal tudi v Zg. Kašlju v gostilni Selan.

Pridobivanje simpatizerjev in članov OF ni bilo posebno težko, iz dneva v dan jih je bilo več.

Tako so nastale partijske celice in odbori OF v Starem Zalogu, v Novem Zalogu in Sp. Kašlju.

Vaški odbor OF v Sp. Kašlju je bil ustanovljen julija l. 1941. Predsednik je bil Stane Zupančič, vojaški referent Henrik Taurer, blagajničarka Francka Zupančič, člana pa sta bila Tomo Kasum in Tine Črne. Istočasno so bili imenovani tudi člani odbora za narodno zaščito (od septembra 1941 do maja 1942). Odbor je zaprisegel v januarju 1942 pri Torniču v

Sp. Kašlju. Zapisrego sta vodila Avgust Rozman, vojni referent iz Most, in Peter Čermelj iz Zaloga.

Vaški odbor OF v Sp. Zalogu je bil ustanovljen konec julija 1941. leta. Vodil ga je Vinko Dovč, vojni referent je bil Franc Intihar, blagajnik Tinče Židan, člani pa so bili Jože Kačar, Karel Tabornik, Pavel Burkeljca, Janez Ložar, Silvester Cerut, Metod Krmeč in drugi. Zvečine so bili člani KP, sekretar pa je bil Vinko Dovč. Zapisrego je vodil Avgust Rozman.

Vaški odbor OF v Zg. Zalogu je bil ustanovljen v začetku avgusta l. 1941. Vodil ga je papirniški delavec Janez Pangeršič, blagajnik je bil prometnik Janez Pangeršič, vojni referent Maks Mahkovec, člana pa Karel Mržek in Vida Cerut.

Železniški odbor, ki je deloval od aprila l. 1941, je vodil Rudi Sigulin kot sekretar KP, Jože Omahen je bil blagajnik, prometnik Janez Pangeršič je bil intendant, člani pa so bili Tone Zupančič, Roman Klešnik, Danilo Kralj, Miha Kaluža, Rudolf Grošelj in Laborc. Ta organizacija se je sestajala pri Tonetu Zupančiču in Janezu Pangeršiču. Večkrat jo je obiskal rajonski sekretar Polde Maček st.

Od novembra l. 1940 je obstajala tudi skojevska skupina, ki jo je vodil Ivan Ferlež (Švejck). V njej so bili Tone Bezek, Stane Dorbež, Ivan Dorbež, Vinko Cimerman in Pepe Jakhel. Skupina je šla že decembra l. 1941 v partizane — istočasno s skupino iz Sp. Kašlja (Karel Grum, Ivan Zajec, Tone Černe itd.), katero je vodil Franc Mazovec.

Vsa ta aktivnost organiziranih vaških odborov OF in NZ pod vodstvom KP v letu 1941 je tako hitro naraščala, da ni bilo težko dobiti mladih ljudi v partizane. v začetku l. 1942 pa so kar množično odhajali v partizane. V Zalogu so le redki ostali na strani okupatorja ter postali izdajalci.

OF pa se je pričela povezovati tudi s sosednjimi tereni Zg. Kašelj, Vevče in Polje.

Organizirane skupine pod vodstvom OF so že v letih 1941 pričele z raznimi akcijami. Poleg trošenja letakov, raznašanja Poročevalcev in drugih akcij so pričeli organizirati mladinci in člani OF večje akcije in sabotaže.

Julija l. 1941 so v Besnici pod vodstvom Franca Mazovca napadli nemško patroljo. Ubit je bil nemški vojak.

Decembra l. 1941 so aktivisti izvedli večje sabotaže na železnici. Uničili so več vagonskih pošiljk, napačno pošiljali vojaške pošiljke, polagali peklenske stroje v cisterne, uničevali dokumente.

Decembra l. 1941 je odšla v partizane večja skupina skojevcev in mladincev.

Februarja l. 1942 so pod železniškim mostu v Zalogu ražorožili italijanskega vojaka.

V začetku l. 1942 so minirali progo med Poljem in žuvajnico ter izvedli tudi več manjših in večjih akcij na terenu in na železnici.

Vsa ta dejavnost je pospešila, da so ljudje množično odhajali v partizane. Terenski aktivisti pa so imeli veliko odgovornost in težke naloge. Okupatorji in domači izdajalci so na vse to odgovarjali z grozodejstvi, zverinskimi mučenjem in ubijanjem zavednih Slovencev.

Hvaležni smo vsem aktivistom OF, ki so od začetka vojne delovali v narodnoosvobodilnem gibanju in mnogi od njih žrtvovali tudi svoja življenja za osvoboditev naše domovine. Nikdar jih ne bomo pozabili.

Roman Klešnik

Šolska in tovarniška glasila so v naši občini dokaj številna in imajo nekatera glede na tradicijo izhajanja že tudi kar »svoje« pisce s svojim enkratnim izrazom. Pridružujejo se jim tudi člani foto krožkov.

Prav gotovo so v njih vrstah tudi taki, ki znajo ujeti izraz trenutka na platno ali papir, v les, kovino ali kamen. Vsem odpira svoje strani Naša skupnost s prilogo 25. MAJ.

Seveda vsega ni moč zaobjeti naenkrat. Kaj takega nam za sedaj tudi ne dopušča skromno odmerjen prostor naše priloge. A bodi tako ali drugače: prvi avtorji so se že oglasili. Pri izboru nas je vodilo edino načelo — odkrita izpoved, težnja po doživetem!

LJUBIM TE

Skriti spomini vrejo na dan,
zatajiti se jih ne da.
Žgoči spomini mi jemljejo čas,
ugasniti jih ne znam.

Če oko te ne vidi,
te občuti srce
in nesrečno je, ker ve,
da ljubiti te ne sme.

Saj mi bo morda prizaneseno
in bodo sanje odšle proč...
Tokrat bom zbežala v neznano.
A vstal bo nov spomin vroč.

Jožica VIDOŠ

Saturnus

List iz mojega dnevnika

Odločil si se. Greš v brigado. Zaupaš ta sklep prijateljem, znancem, domačim, potem vsem po vrsti. A marsikdo odgovori drugače, kot si pričakoval. Za marsikoga si tepec. Kaj bi le delal zastoj!? Tako govorijo le tisti, ki ti po malem zavidajo, saj bi tudi oni radi poskusili. Slišali so, da je v brigadi lepo, toda kaj, ko je treba poleg zabave še delati. To jim ne diši. Ti pa si se odločil, da greš in ne bo ti žal.

Prišel je dan odhoda. Če v brigado odhajaš prvič, čutiš v grlu kepo, če pa si že bil v brigadi, komaj čakaš začetka tistih dni, ki so bili najlepši v tvojem življenju.

Ko prispeš v tabor, ki je ponavadi kaka precej stara trgovina ali šola, te stisne pri srcu. Počakaj, ko boš odhajal, boš jokal. Jokal za to podrtijo, v kateri si doživel nepozabne trenutke.

Prvi dan vlada zmešnjava. Dežurstvo prevzame komandir prve čete. Teka okoli kot nor, drugi prav tako. Končno vam povedo, kje boste spali in oprimeš se postelje, kot bi vedel, koliko ti bo pomenila teh enaindvajset dni. Posebno zjutraj, ko bi jo najraje odnesel s seboj na delovišče. To ne gre. S teboj gredo macola, kramp in lopata.

Želodec potolažiš s kosilom. Se že bolje počutiš. Počasi dojemaš okolico. In mine prvi dan, pa tudi že mnogo znancev imaš. Zaspíš z mislijo: jutri pa zares. Nisi edini.

Jutro. Sredi globokega sladkega spanja te zbudi premili glas trobente. V prvem hipu ne veš, kaj se dogaja. Tega se kmalu zaveš. Če si še neizkušeni, se še umivaš, ko dežurni že kriči: »Zbor!« Pustiš vse skupaj in tečeš v zbor.

»Mirno! Pozdrav zastavi!« Zastavo dajo najbolj prizadevni brigadi prejšnjega dne. Ponavadi je ta prvi dan dežurna. Nihče ne poje glasno. Marsikdo se boji slišati svoj glas, drugi pa so tako zaspáni, da le s težavo odpirajo usta. Nič čudnega, ura je šele pol petih. Zajtrk! Postaviš se v vrsto. Po zajtrku zopet zbor in po orodje. Vzameš »tovarišico« ali »tovariša«, s katerim se boš boril teh enaindvajset dni. Nabašeš se v avtobus in dvajset minut vožnje do delovišča koristno uporabiš. Na delovišču se brigada zloži iz avtobusa v zbor. Tu komandant vse glasno in jasno pove. Če koplješ obcestni jarek, koplješ pol metra široko in trideset cm globoko, lopatkar pa za tabo meče skopano zemljo iz jarka. In ta pesem se ponavlja ves dan. Vsako uro pa jo prekine klic komandanta, težko pričakovani klic: »Čik pavza!« ali »Malical!«

Vročina, sonce pripeka. Z marsikoga teče znoj v potokih, pa tudi prvi žulji so že tu. Roke počasi zabolijo. Sanitejka ti pokrpa tistih nekaj žuljev, pa ponovno jurišaš na skale in v jarke. Skala.

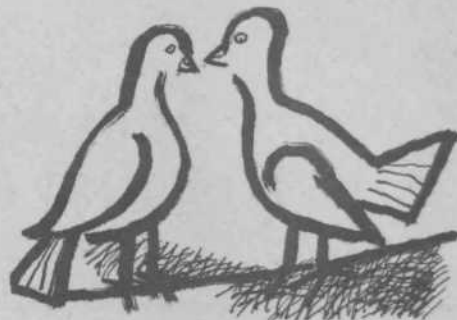
Oh, da ne greš iz jarka! Fantje, gremo pomagat!

V trenutku je zunaj. Temu se pravi tovarištvo. Če ne zmorejo eden, dva ali trije, to lahko storimo vsi skupaj.

Zvečer pa k tabornem ognju. »Ali lahko še kje doživiš tako lepe, enkratne trenutke kot ravno ob tabornem ognju?« se vprašaš. Nikoli in nikjer! Harmonika, kolo, pesem, vse to v rdečem siju plamenov. Nepozabno! In nič čudnega, če je ob tabornem ognju pognala korenina ljubezen, tista brigadirska ljubezen, za katero pravijo, da je ena najlepših.

In pesem. Brez pesmi ne gre nikjer. Ko greš na delo, poješ, bolj zaspano, poješ pa le. Ko greš z dela, poješ. Res, v avtobusu je vroče, a vseeno poješ. Popoldne tudi poješ, zvečer pa se pesem razlega daleč v temo. In ne da bi vedel, ti preprosto ne gre v glavo, kako more tako hitro miniti enaindvajset dni.

MIRAN NOVOSEL
2. a ČCTP

RESNICA

Kaj pomeni eno življenje
v vrtincu hitrega časa.
Kaj pomeni moja vroča ljubezen?
Časi take ljubezni so že zdavnaj

minili.

Če si bogat,
te z veliko lažne ljubezni
obdajajo ljudje.

Če si reven,
veliko trpiš.
In veliko iskrene ljubezni doživiš.

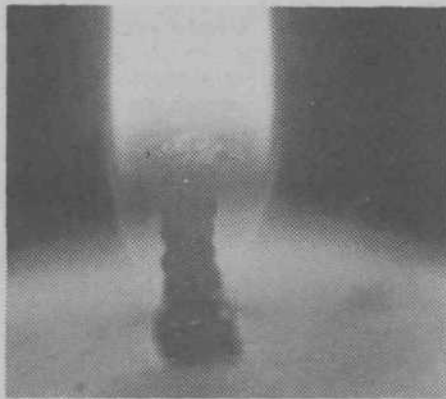
BISERKA HABULA
Saturnus

SLEPOTA

Spustil si se na zemljo
našo,
eno od svojih kril
se ogrnilo je name.
Povsod je megleno.
Vidijo se obrisi brez,
dreves
in potok.
Luč se svetlika v daljavi.
Ropot motorjev in avtomobilov.
Vidim, nekaj slišim.
Nekdo se premika,
tok, tok,
odmeva po pločniku.
Zadušljiv smrad.
Meglica, izgini!
Zakrijem si oči.
Ne vidim več.
Slepa, slepa sem
v tej megleni noči.
Meglica se dviga
v oblake dima
in sonce se pokaže na obzorju.
Vse je spet lepo
kot prej.
Samo jaz sem ostala slepa.

CVETKA VREČAR
8. a OŠ Ketteja in Murna

TA STRAŠNA NOČ

Tu noč nikad zaboraviti neću.
Bilo je tamno,
i upalila sam sveću.
Tiho zauvek mati zatvorila je oči.
Tog trenutka znala sam:
za nju novi dan nikad neč doći.
Plakala sam dugo
i prestati neću.
Oplakujem i danas
prohuljalu sreću.

BISERKA HABULA
Saturnus

POŽGANA VAS

Tam doli požgana vas stoji.
V domovih vlada jok.
Tam ptička več ne žvrgoli.
Iz ruševin se čuje stok.

Požgal je tujec našo vas,
ubijal nam ljudi.
V krvavih rokah nosil mraz,
potujočeval ljudi.

A maščevali smo se mi!
Sovražnika pregnali.
Zgradili zopet vse vasi,
da narod naš lepo živi.

GABRIJELA VUČKOVIČ
7. a OŠ Vide Pregave

»Dol z birokracijo« ali kako priti do naramnice

»Če mi takoj ne izdas'te naročilnice za enajst parov naramnic, se bom jutri pritožil na poslov(il)ni odbor.«

»Tovariš, ne smem brez akt notice in tudi jutri ne bo nič. Je nedelja.«

Pa se je začela hajka. Tovariš Zmezgè (zmeraj potegne tako pomembno črtico na zadnji »e.«) se je napatil z dvigalom v pritličje, junaško prekoračil tovarniško dvorišče, omočil tri tajnice, ki so šele tretjič prenašale 3 fascikle (vem, da imajo v njih spolno literaturo in si jo trikrat tedensko zamenjajo v treh sosednjih TOZD) brcnil povoženo cunjo in dvignil nogo, da bi prestopil vrata brez stekla. No — tisto o enti fixu skrajšamo, ker je pokorni hišnik Strešnik zjutraj vstavil novo steklo, tako, prozorno.

Zmezgè v drugem nadstropju. Samo katera vrata so prava? Priprava dela, študij dela, likvidatura, nekaj vrat brez napisov, pa spet GPZ, WF, WC. Hudič!

»Tovarišica Cencilija, vi me poznate, kje bi lahko dobil akt notice za enajst parov naramnic?«

»Tovariš, jaz sem Vencilija in ne

Cencilija. Hja, za naramnice? Pa imate naročilnico?«

»Nimam je, so mi tam doli rekli, da moram imeti najprej akt notice, na podlagi katere dobim naročilnico, grem z njo v centralno skladišče, dobim bon in nato grem v trgovino po naramnice. Vsaj tako sem si zapomnil.«

»Narobe, Zmezgè! Vse ste postavili na glavo. Vi mojstri, pardon, predelavci pa res ničesar ne razumete! Pridite po malici, vam bom pomagala.«

Mojster poslušno pride čez debelo uro. Samo še slabo uro in že ima v rokah bon. Ampak imeti mora tri podpise, tale listek pa ima okoli prekrasnega žiga samo dva. Hajd nazaj, v tovarniški raj. Še ena ura je mimo.

»Ampak tovariš, za kakšne naramnice gre? Široke, ozke? Imamo egiptovske, francoske, japonske, pravkar smo dobili pošiljko iz Danske, prima, tanke, gumice so zavite v svilo, posrebreni gumbi...«

»Ne, ne, tovarišica. V moji delavnici smo včeraj dobili nove delovne hlače; nujno rabim naramnice, take iz platna, za delavske hlače...«

Samo da je balinar

V naši delovni skupnosti smo razpisali delovno mesto za pomembnega strokovnjaka. Razpis je proti pričakovanju dobro uspel in prejeli smo vrsto ustreznih ponudb.

To seveda ni bilo všeč komisiji, ki je pristojna reševati vloge za sprejem v delovno razmerje. Bila je pred težko nalogo in imela je veliko odgovornost, da izbere najboljšega kandidata. Da bi bilo njeno delo strokovnejše, je povabila k sodelovanju tudi predstojnika službe, v kateri je bilo to prosto delovno mesto. Člani komisije so na več sejah prekladali in pretehtavali enakovredne ponudbe, zdaj na levo, zdaj na desno, vmes poizvedovali in spraševali — a odločiti se niso mogli. Predstojnik je hotel nesebično pomagati:

»Predlagam, da sprejmemo tovariša Šiško. Povem vam, to je čudovit človek!«

»Že mogoče, da je čudovit, a podatki, ki smo jih prejeli, tega ne dokazujejo. Moti me predvsem dejstvo, da je menjal službe hitreje kot poprečen občan obleke.« je ugovarjal predsednik komisije.

Predstojnik se s tako ugotovitvijo ni strinjal.

»Povem vam, da se motite. Ne poznate ga. Res je čudovit človek. Kolikor je menjal službe, so to krivi drugi, ker niso imeli zanj pravega razumevanja. Prepričan sem, da bo krasno sodeloval v kolektivu.«

Lahko celo rečem, da se je vanj že vključil. Povabili smo ga k sodelovanju v naši balinarski sekciji in povem vam, da krasno sodeluje. Vsako kroglo zbije miže. Rečem vam, fantastično je in pre-

pričan sem, da bo prav tako fantastičen tudi pri delu.«

Predsednik komisije je ogorčen povzdignil glas: »Toda mi nismo balinarska, temveč delovna skupnost. Krogle že zbija, a kje je jamstvo, da bo zbijal tudi akte.«

Predstojnik je bil užaljen, kot je užaljen vsak predstojnik, če njegov predlog ni navdušeno sprejet. In še prav ima, zakaj pa je potem predstojnik?

»No, pa nič! Hotel sem vam pomagati, a vidim, da tega ne želite. Dobro! A povem vam, če ne bo kaj v redu, boste vi krivi. Jaz kot odgovorni za delovanje te službe, ne prevzemam nobene odgovornosti.«

Člani komisije seveda niso imeli nobenega veselja niti potrebe, da bi prevzemali na svoje rame dodatno odgovornost za delovanje službe in so se soglasno odločili za tovariša Šiško. Prepričani so bili, da nihče drug ne bo uspešno deloval, če je takega mnenja tudi predstojnik. Sicer pa zakaj ga tudi imamo.

Tovariš Šiška je torej postal član našega kolektiva, izbran na podlagi poglobljenega dela komisije.

Kaj pravite? Kako se je obnesel?

O, dobro! S predzadnjega mesta v občinski balinarski ligi se je naše balinarsko moštvo povzpelo na drugo mesto. Do konca tekmovanja se bomo gotovo prebili na prvo mesto.

A strokovno delo?

Bodite no resni in se ne zanimajte za malenkosti.

Las na pločevini

Brisalca sta nihala in odgrinjala vodno zaveso, ki je zalivala šipo. Igla na brzineru je preseгла stotico in se še vedno nagibala proti desni.

Žarometa sta kakor dve dolgi svetleči palici dregala v temo in se sabljala z oddaljenim nasprotnikom. V svetlobnem pasu je odsevalo močno pršenje. Slepeč vijolični blesk je oplazil šipo. Roki sta zadržali in zasakali krmilo za spoznanje v levo, pa v desno. Vozilo je nekaj časa vijugalo v slalomskem slogu, potem pa je premočrtno zavrtalo v temo.

Če se je kočijaža na kozlu polotil dremež, je brezskrbno spustil vajeti iz rok in zakinkal. S krmilom je drugače. Zadošča že delček sekunde, da se pločevina naguba kakor meh in da možgani brizgnejo na oblazinjeno sedež.

Stranska šipa se je pogreznila in v notranjost je s hladnim valom prhnila mokrota. Prozoren zastor se je zopet naglo dvignil do zgornjega roba. Tostran sekurit stekla je domovalo udobje, garnirano z Avsenikovimi valčki. Zunaj pa so besneče sile elementa stresale svojo jezo na žejno zemljo. Po strehi je škropotalo, kakor da bi orehe stresal nanjo. Udobje in enolično vrtanje v temo pa sta omamljala glavo huje kot uspavalna tableta.

Močan sunek z desne zasuče krmilo v levo. Vrhnji del stopal se samodejno pregane. Zavorna bobna se močno okleneta koles. Cviljenje, dolgo drsenje in naposled zakon inercije terja buško na glavi. Svetlobni krog drsi po mokri pločevini in se ustavi na vdrtini prednjega blatnika. Med razpokanim lakom je videti pramen kostanjevih, nekoliko nakodranih las. Čigavo glavo so krasili?

Nenadoma se je hamletska dilema silovito vrinila v zavest. Pomagati ali zbežati, ti je sedaj vprašanje! Čas za premislek je skopo odmerjen. Obrniti vozilo pomeni odreči se vožečemu udobju in sladkemu večeru, nakopati si na glavo mučno zasliševanje, imeti sitnosti s svojci ponesrečenca in odsedeti nekaj let v ječi. In novinarji, ti prekleti mrhovinarji, bodo vso reč močno napihili. Prednost ima ona. Čaka ga v dišeči postelji. Mošnja je nabrekla, mleko sili ven in poslal ji je brzjav, da zagotovo pride. Težko se je odreči tudi mesu na žaru, sveži prekmurski gibanici, ki čaka nanj v topli pečici, steklenici žilavke pa topli kopeli.

Pritisk na vzvod za plin se stopnjuje; a grozljiva misel na pramen las kljuje v možganih. Z vso ihto sili v ospredje in potiska vstran vznemirljivo sladko sanjarjenje o čutnih užitkih, ki jim drvi naproti.

Gumb za ton odvijte do konca. Naj hreščeča popevka prežene strah, ki se krade od vsepovsod. Nič ne pomaga, pramen si je izsilil pot. Tudi njegov globoki bariton ne more izriniti tesnobe, ki ga stiska za goltanec in zle slutnje so se vsesale vanj kakor pijavke.

Zavije na ploščad pred motelom. Morda bodo maligani obračunali z malodušjem.

Prek točilne mize se je prevesil bradat, preklast tip. Zapit kocinast obraz mu je krasila modrikasta kumara. Dolgin je usta razpotegnili v porogljiv nasmeh. Sekalce je med pretepom izpljunil s krvjo. Kriv je bil desni direkt.

Glasbeno skrinjo v kotu so obkolili dolgolasi mlečnozobci v oguljenih in oprijetih kavbojkih. Omamljeni od divjega ritma najnovejšega urlatorskega hita so gizdalini vijugali s telesi kakor jegulje in njih polizani kodri so vihrali v dimnem ozračju. Tenčica cigaretnega dima je valovala in se razpotegnila ob točilni mizi.

Stopil je k oknu. Magnezijev sij je za trenutek spremenil noč v dan. Pred njim je zazijala vdrtnina. Planil je nazaj k točilni mizi in se je krčevito oklenil, kakor brodolomec rešilne deske.

— Ti je slabo, bratec, a? Preveč si ga požlamljal!

Dolgonogi postopač je z besedami spustil v zatohlo ozračje kanček vonja po gnilobi.

Na dnu kristalne čaše se je zrcalil razmersarjen, spačen obraz. Razločno je videl njegove lepljive lase in rdeč izcedek v kotu ustnic.

Pri prvi mizi je završalo.

— Povožil sem ga, ležal je na cesti.

No, lepa reč, sedaj pa že onile tamle nekaj premljevajo in natolcujejo, češ da nikoli ni mravlje pohodil, pedala da je vedno vrtel na skrajnem desnem robu cestišča in vedno da je prečkal cesto na zebri. Njegova previdnost da je bila jalova, brez haska.

Kaj pa pomaga previdnost, ko pa te takole nenadoma motorizirani divjak pahne v naročje smrti.

Čuvarjem reda, ki so prihrumeli v modrobelelem »hrošču« in z mežikajočo lučjo, da je vse po pravici povedal. Zdelo da se mu je, da je trčil v nekakšno kladvo. Koda je zavozil čezenj, je bil že trd.

Preložil se je na nasprotno stran točilne mize, da bi uho razločneje zaznalo svinčene obtožbe.

— Če bi ga takoj pobral in ga odpeljal na nezdogni, bi se morda oba izmazala.

— Dobili ga bodo!

— Ne verjamem. Lov je podoben iskanju igle v kopici sena.

— Malokateri se jim izmuzne.

— Bomo videli!

— Bomo videli!

— V kehi bo dovolj priložnosti za kesanje.

Maligani so se iz čaše preselili v goltanec in od tam polzeli navzdol. Oni zopet bulji vanj z dna čaše. S krvavo desnico mu žuga.

— Ne, ne boš ubežal, čeprav se s svojo škatlo zapelješ na konec sveta! Orjaški lovski mehanizem se je že sprožil. Veter je poletel ukaz: ceste blokirane, stop. Meja zaprta, stop. Ustavite in natančno pregledajte vse avtomobile te in te znamke modre barve, stop.

Še tako dobro naštudirana zvijača ne bo pomagala in kakršnakoli ukana je nesmiselna. Noben pleskarski mojster ne more vrniti blatniku prvotni barvni odtenek. Barve so naklonjene samo genialnim mojstrom čopiča, mazačev ne priznavajo. In kleparsko kladivo ni zmožno do popolnosti uravnati vdrtine.

Tisti za mizo so staknili glave, da bi bolje slišali, kaj bo prišlek še izdaval. Pred radovedna zijala je razgrnil zmečkano brzjavko, ki jo je povoženi stiskal v roki.

Mati da zastran boleznini ne morejo priti na poroko. In kifelj da je blatno, črno poročno obleko s kolesom vred privlekel iz jarka.

Svinčena glava je klonila na mizo. Veki sta se kmalu preklopili in za nekaj časa se je preselil v kraljestvo sanj.

Mlada nevesta je vso noč prebedela kakor zaskrbljena Marjetica ob kolovratu. Ničkolikokrat je nevesta snela z obešalnika dolgo, snežnobelo, spodaj s čipkami obrobljeno poročno obleko in se izzivalno vrtela pred ogledalom. In ko je zora pregnala viharno noč, je trdo potrkalo na vrata. Vstopil je mož z gumijevko za pasom.

Streslo ga je. Odprl je oči, planil pokonci in se zapodil proti vratom.

Ženina? Ne, to je pa že preveč!

Desna noga je vse močnejše pritiskala vzvod za plin. Motor je rohnel in drevesa so švigala mimo. Vozilo je prestajalo težko preizkušnjo divje slalomске vožnje, se nagibalo in a nrobu prepada zdrvelo naprej samo na desnih kolesih. Potem je zaplavalo po zraku in se slednjič skotalilo po strmem nasipu.

Na dnu soteske se je lesketala in leno vijugala reka. Nad mirno vodno gladino je visoko brizgnil gejzir.

France Fajdiga

DRUGAČEN

Foto Lojze Javornik